

Hans Kuyper

De vloek van het zwarte water

Met tekeningen van Saskia Halfmouw



LEOPOLD / AMSTERDAM

Thæs ofereode, thisses swa mæg

'Dat ging voorbij, dit ook nog wel' – zo luidt het berustende refrein van het Oudengelse gedicht 'Deor'. Het werd pas negenhonderd jaar na Aaks dood opgeschreven, maar in een taal waar hij misschien toch wel iets van zou hebben begrepen.



Eerste druk 2015

Dit boek is verschenen ter gelegenheid van de opening van het archeologiecentrum Huis van Hilde in Castricum en mogelijk gemaakt door de provincie Noord-Holland. Dit boek is naar een idee van Stichting Oneindig Noord-Holland.

© 2015 tekst: Hans Kuyper

© 2015 omslag, landkaart en illustraties: Saskia Halfmouw

Omslagontwerp: Nanja Toebak

Uitgeverij Leopold, Amsterdam / www.leopold.nl

ISBN 978 90 258 6719 5 / NUR 282



Uitgeverij Leopold drukt haar boeken op papier met het FSC®-keurmerk. Zo helpen we waardevolle oerbossen te behouden.

~

'Psst...'

Dit is eng. Niet gewoon een beetje griezelig, zoals een boek of een film, maar echt eng – doodeng.

Het zaaltje is stil, het hele museum is stil, het vrolijke gepraat en de voetstappen van Justins klasgenoten zijn opeens weggevallen. Zelfs het geluid van auto's en treinen buiten is verdwenen. En in die suizende stilte klinkt alleen, heel kort, die sissende stem.

'Psst...'

Justin houdt zijn adem in. Gespannen kijkt hij het zaaltje rond. Heeft iemand zich verstopt tussen de kasten of onder de tafels? Houdt een of andere grappenmaker zich verborgen op de gang, net om de hoek? Justin doet een paar snelle stappen terug en kijkt naar de ingang van het museum. Er staat een suppoost, ver weg bij de balie, die naar hem glimlacht. Zijn mond is half open, maar hij beweegt niet.

'Psst, jongen...'

Justin is niet snel bang, zelfs de oeroude skeletten die hier in het museum onder glazen platen tentoongesteld worden kan hij rustig bekijken. Maar een hees fluisterende stem in een doodstille zaal – dat is toch iets anders...

'Je bent toch een jongen? Je lijkt een beetje op Elrik – nee, dat moet ik niet zeggen.'

Het is de pop in de vitrine! Die pop van die jongen met het lange blonde haar. Hij draagt een rood hemd en een vale broek en zijn voeten steken in nagelnieuwe, leren

sandalen. In zijn linkerhand heeft hij een houten staf en zijn andere hand ligt op de rug van een bruin geitje.

‘Niet bang zijn,’ zegt de jongen nu – hij zegt het écht!

Zijn lippen bewegen niet en hij staat roerloos in de vitrine, net als de poppen in de grote zaal verderop. Alleen zijn ogen lijken te twinkelen, alsof ze levend zijn – niet van glas. Dat had Justin al eerder gezien, toen ze hier met de hele klas stonden. Die ogen leken naar hem te lachen. Dat was ook de reden waarom hij naar dit zaaltje is teruggekomen. Het zijn vriendelijke, haast vrolijke ogen. Ze maken dat Justin zich een beetje minder angstig voelt.

Deze jongen is net zo oud als Justin zelf, ook al leeft hij al heel lang niet meer. Hoe lang?

Justin heeft het bordje net nog gelezen. Meer dan tweeduizend jaar. Toen deze jongen leefde moest Jezus nog geboren worden! Maar zijn ogen lachen naar hem, alsof hij gewoon een buurjongen is, of iemand uit de klas.

Justin haalt diep adem.

‘Praat je tegen mij?’ fluistert hij.

De ogen van de jongen lijken nu zelfs te stralen. En vergist Justin zich, of krullen zijn lippen zich tot een heel klein glimlachje? De losse haarlok die over zijn linkerwang valt beweegt een beetje – ademt de pop?

‘Ik wist wel dat je me kon horen,’ zegt hij. ‘Ik zag het aan je.’

‘Hoe kan het dat ik jou versta?’ vraagt Justin. ‘Je spreekt een taal die ik nog nooit gehoord heb, en toch begrijp ik precies wat je bedoelt.’

Hij denkt nog iets anders ook: Hoe kan het dat je práát? Maar die vraag durft hij op de een of andere manier niet te stellen.



'Ik versta jou ook,' zegt de jongen. 'Het heeft iets te maken met het ijs.'

'Het ijs?'

Justin loopt terug naar de vitrine en bekijkt alles nog eens met extra aandacht. Een houten stok, een bos touw en dan dat geitje natuurlijk. Maar geen ijs – hoe zou dat ook kunnen, in een warm museum?

‘We zien elkaar door ijs dat nooit smelt,’ zegt de jongen. ‘Helder ijs dat alles bewaart, ook de taal. Zo werkt het Tweede Water. Dat heb ik al eerder gemerkt.’

Ijs dat nooit smelt – het glás! De jongen bedoelt het glas van de vitrinekast. Hij weet natuurlijk niet wat een glazen plaat is, die bestonden nog helemaal niet toen hij leefde. Daarom heeft hij het over helder ijs.

‘Wat is het Tweede Water?’ vraagt Justin.

‘Geduld,’ zegt de jongen. ‘Het Tweede Water komt pas helemaal aan het eind van mijn verhaal. Als ik daar nu over ga vertellen, wordt het veel te ingewikkeld. Waarom ben je zo ongeduldig? Er is alle tijd!’

‘Welk verhaal?’ vraagt Justin.

Hij kijkt om zich heen en loopt weer een stukje de gang op. De suppoost verderop heeft zich niet bewogen. Door de grote glazen deuren van het museum kan Justin een trein zien die stilstaat, een stukje voor het station. Erboven hangen wat meeuwen, roerloos, alsof ze niet echt zijn maar opgezet, zoals het geitje in de vitrine. Alsof ze met onzichtbare punaises aan de hemel zijn vastgeprikt.

‘Je bent gekomen om mijn verhaal te horen,’ zegt de jongen. ‘Waarom ben je anders hier?’

Om je ogen, denkt Justin. Om die vreemde schittering... Maar dat zegt hij natuurlijk niet.

‘We zijn hier met school,’ antwoordt Justin, terwijl hij terugloopt naar de vitrine. ‘Met juf Petra en de hele klas, voor geschiedenis.’

Maar de klas is al verder, denkt hij. Die loopt rond in de grote zaal met de Viking en de steentijdman. En ik ben teruggegaan naar dit zaaltje, naar deze eenzame

jongen met zijn geit. Waarom? Om zijn ogen, zijn ogen die een beetje wegkeken eerst, verlegen misschien maar wel aardig, en die nu haast lijken te bewegen, die Justin nieuwsgierig aankijken...

De jongen zucht. De haarlok danst even, vrij van zijn wang.

'Zo veel woorden die ik niet ken,' zegt hij. 'Juf, school, klas... Ik kan ze verstaan, maar ik begrijp ze niet. Behalve dan geschiedenis. Want dat is een ander woord voor verhaal, toch?'

Justin denkt na. Dit is zo vreemd allemaal! Hij staat in het museum in een leeg zaaltje, er is niemand behalve die doodstille suppoost op de gang en de klas in de grote zaal verderop. Maar de wereld staat stil en hij praat met een jongen die niet echt is, een aangeklede pop met een opgezette geit ernaast.

Die pop, die vriendelijke jongen, wil hem een verhaal vertellen. Er is alle tijd, zegt hij.

Alle tijd? Nee... Er is géén tijd! De tijd staat stil, of hangt stil, zoals die meeuwen buiten, boven de trein.

Vreemd, heel vreemd. Maar niet meer zo eng als het daarnet nog eventjes was.

Eerder spannend.

'Welk verhaal?' vraagt Justin nog een keer.

'Mijn verhaal,' zegt de jongen.

Het verhaal over de nacht die eeuwig zal duren. De nacht dat ik vluchtte, weg van Gageleiland, op de rug van de witte hengst Kappelwen. De nacht dat ik mijn land verliet en naar mijn volk reed, maar niets dan verraad vond in de ogen van Elik. O, die nacht dansten de vlammen blauw

op de ijzeren bijl! En Kappelwens trappende hoeven, hoog boven mij, werden omspeeld door bijtende rook... Ik lag daar die nacht, ziek en machteloos, en ik wist dat ik alles kwijt was. Ik had geen verleden meer, en zeker geen toekomst, er was alleen dit ogenblik van beweging en geschreeuw, van bloed dat mijn bloed was maar ook weer niet. En ik dacht aan het water dat ik nooit terug zou zien en aan het Koningsgraf. Die nacht, het verhaal van die nacht. Van deze nacht.

De jongen lijkt wel te hijgen, zijn ogen staren Justin aan op een manier die hem toch weer even bang maakt. Maar ook bedroefd, al weet hij niet precies waarom. En erg in de war ook nog, want Justin begrijpt geen woord van wat die jongen hem allemaal verteld heeft. Maar het is onbeleefd om dat zomaar te zeggen.

‘Misschien moet je bij het begin beginnen,’ fluistert Justin. ‘Dat zei je net zelf. Er is tijd genoeg.’

‘Je hebt gelijk,’ zegt de jongen. ‘Het spijt me. Ik ben er niet zo goed in. Ik heb mijn verhaal nog nooit aan iemand verteld.’

En waarom dan nu wel aan mij? denkt Justin. Maar hij vraagt het niet. Hij voelt dat hij niet al te veel moet vragen, anders gaat dit wonderlijke moment misschien voorbij. En dat wil Justin niet, hoe griezelig het ook is.

‘Het wordt vast geen vrolijk verhaal,’ zegt hij, ‘met dat bloed en geen toekomst en zo...’

De jongen glimlacht nu duidelijk, de haarlok op zijn wang krult mee. ‘O jawel,’ zegt hij. ‘Als ik begin bij het begin wel.’

Justin haalt diep adem. ‘Dat moet je dan maar doen,’ zegt hij.

~

Mijn verhaal begint op de kortste dag, in de langste schemering, toen de hele wereld rustig was en de goden hoog boven het Verborgene Land lagen te slapen.

Ik was het Huis uit gelopen om de koeien te zien terugkeren van de weidegronden. Die trage rij van schuddende koppen, het geluid van hun zware poten in de modder langs de oever maakte me rustig, zoals altijd. Achter de koeien volgden de geiten, die de hele dag over het eiland hadden geworven en nu ook gemolken wilden worden. De laatste zonnestrallen schoten tussen zware wolken door over het donkere water. Op de eilanden in de verte, dicht bij Alena, waren al vuren ontstoken.

Ik keek omhoog, maar het dak van de wereld bleef gesloten. Het huis van de goden zou niet te zien zijn deze nacht. Wel vielen er sneeuwvlokken, als een teken van een nieuw begin. Morgenochtend zou ons eiland wit zijn en schoon, de zon zou klimmen in het nieuwe jaar en elke dag zou weer een beetje langer duren dan de vorige.

'Wacht even,' zegt Justin. 'Wat is het dak van de wereld?'

'De hemel,' zegt de jongen.

'Dan moet je dat zeggen, anders begrijp ik er niets van.'

De jongen lacht, een kort maar helder lachje.

'Ik zal mijn best doen,' zegt hij. 'Het dak van de wereld is de hemel, en het huis van de goden, dat zijn de sterren. Alena is de godin van het Zoute Water.'

Justin knikt.

‘De zee,’ zegt hij. ‘Het klinkt wel mooi, zoals jij het vertelt. Een beetje als een gedicht.’

Aan die dingen dacht ik, en ik had niet gemerkt dat Odda naast me was komen staan. Als ze wilde, kon ze nog zachter lopen dan een reiger in het water van de beek.

‘Ja, ja, ja,’ mompelt Justin.

‘Kijk je naar de vuren, vreemdeling?’ vroeg Odda.

‘Ik ben geen vreemdeling,’ zei ik. ‘En ja, ik kijk naar de vuren.’

Op Bronneneiland, vlakbij aan de overkant van de kreek, laaiden nu ook vlammen op. En daarachter, en aan de andere kant in de richting van de Moederrivier.

‘Wat prachtig zijn ze toch,’ fluisterde Odda. ‘Ze gloeien als de barnstenen kralen in Ules halssnoer.’

Dat was mooi gezegd. Ik had het zelf wel willen verzinnen. De eilanden van het Verborgene Land, zoals de zeldzame bezoekers onze woonplaats noemden, lagen als een halssnoer tussen de oneindige zee en het even onafzienbare moeras. En de Midwintervuren waren als de schittering van de afzonderlijke kralen.

‘Ik vind het niet leuk als je me “vreemdeling” noemt,’ zei ik.

‘Dat weet ik, Aak. Daarom doe ik het juist.’ Odda giechelde even. ‘Vreemdeling...’

‘Dus je heet Aak,’ zegt Justin. ‘Ik heet Justin.’

‘Ook een mooie naam,’ zegt Aak. ‘Luister, Justin...’

'Justin van Es.'

'En waar ligt Es?'

Die vraag begrijpt Justin niet. Maar Aak verwacht ook geen antwoord. Hij vertelt gewoon verder.

Ik draaide me om en probeerde Odda te grijpen, maar ze glipte onder mijn armen uit en rende gillend van het lachen terug naar het Huis. De koeien tilden verbaasd hun zware koppen even op, maar sjokten rustig door op weg naar de stal.

Ik telde ze. Een hand en een vinger – zes stuks. Niet lang geleden waren het er nog acht, maar toen de goden hun eigen hemelse koe geslacht hadden, moesten de twee stiértjes eraan geloven. Hun vlees hing nu aan haken in de zoldering en hun huiden lagen in kuilen naast het Huis, bedekt met mest. Heel misschien, als er een stukje overbleef, zou ik dit jaar schoenen krijgen. Echte schoenen van leer, voor mezelf. Dat had Ule gezegd.

Ik volgde de koeien naar het Huis, maar liep niet mee naar binnen. Verderop, bij het Koningsgraf, was Oswein bezig met de brandstapel. Die had hij vanmiddag al opgebouwd, met veel gevloek en gezucht zoals altijd wanneer hij aan het werk was, en nu had hij wat gloeiende houtskool uit het Huis gehaald en probeerde hij de boel aan te steken. Toen ik dichterbij kwam, hoorde ik de verse sneeuw sissen in de eerste vlammetjes.

'Goed vuur,' zei ik.

Oswein gromde wat. Hij keek me niet aan, maar ik begreep ook zonder zijn gezicht te zien dat hij in een sombere bui was.